

Bylo jí čtyřiačtyřicet, když stanula na vrcholu osmitisícovky Čo Oju a posunula tak československý ženský výškový rekord. A bylo jí přes pětadesát, když v Západním Himálaji založila Czech Hospital.

Dina Štěrbová říká, že teď žije úžasný příběh. Co do míry adrenalinu je srovnatelný s horolezectvím.

Komunisté vám na konci 50. let nedovolili studovat medicínu. Má to nějakou spojitost s tím, že jste o půlstoletí později vybudovala nemocnici v Západním Himálaji?

To, že mě nenechali studovat, co jsem chtěla, ve mně samozřejmě zůstalo a čas od času se to vynořuje, přestože jsem si uplatnění našla v matematice, a dokonce se mohla, byť s obtížemi, věnovat horolezectví. Bezprostředním impulzem pro nemocnici byla ale výprava Indus-Harámoš v roce 1970, vůbec první československá expedice do pohoří Karákóram. Tehdy jsem poprvé viděla skutečně vysoké hory a pochopila, že chudí vesničané tam žijí jako za středověku a umírají na nejbanálnější choroby, které medicína dávno vyřešila.

To jste zažila před padesáti lety. Od té doby se snad mnohé změnilo, ne?

Když jsme se s Věrou Komárkovou v roce 1984 vracely z prvovýstupu na Čo Oju, navštívily jsme Hillaryho nemocnici. Ten příběh jistě znáte: Hillary vylezl na Everest a pak u jeho úpatí vybudoval nemocnici a školu. To se stalo impulzem k vzestupu Šerpů, mám na mysli kmen, ne nosiče. Ta nemocnice se mi zapsala do hlavy.

A nejen mně. Japonci vybudovali pod Everestem zdravotnické zařízení v Pheriče, americká horolezkyně Cherie Bremer-Kampová postavila nemocnici pod Kančendžengou... Životní podmínky se tedy zlepšují, nicméně v nadmořské výšce nad tři tisíce metrů je v Nepálu zdravotní služba stále výjimkou.

Vaše nemocnice stojí tisíc kilometrů od Everestu. Je to tam ještě dramatictější?

Nejvyšším vrcholem pohoří Karákóram je K2 neboli Čhogori. V dolině pod ní vznikla malá nemocnice, což bylo ve srovnání s Nepálem v časovém odstupu více než čtyřiceti let. My jsme s Vítou Dokoupilem založili Czech Hospital v letech 2006 až 2007 v Arandu, v nejdříve položené vesnici v údolí řeky Basha – pod ledovcem Čhogo-Lungma.

Vedl vás – stejně jako Edmunda Hillaryho – vděk, nebo smutek za ty, kdo v horách zemřeli?

Nějak latentně to asi ve mně bylo, spíš jsme se s Vítou ale k tomu tak nějak připlatli. Sama jsem nikdy neměla dost peněz ani na horolezecké výpravy, takže představa, že bych financovala nemocnici, byla mimo realitu. Jenže pak v roce 2005 Pákistánem otřáslo zemětřesení a já tam zrovna byla, viděla tu zkázu. A když jsem se vrátila domů, dostala jsem prostřednictvím právě Víty Dokoupila nabídku z jedné neziskovky v Liberci. Ve veřejné sbírce získali hromadu peněz pro oběti zemětřesení.

Chtěli postavit nemocnici?

Měli peníze a mlhavé plány, až mega plány, řekla bych. Potřebovali nutně člověka, který se vyzná v Západním Himálaji. Tehdy tam moc lidí od nás nejezdilo, zatímco já měla na kontě asi deset expedic a treků včetně výstupu na Gašerbrum II. Hodila jsem se jim a na nemocnici jsme se shodli. Lidi z nadace tedy ten skládací baráček koupili, naložili do dvou kontejnerů. Já a Víta jsme je měli vyzvednout v Karáčí a odvézt do hor. Původně za námi měli lidé z neziskovky později přiletět, ale prý jim došly peníze, takže jsme v tom zůstali sami.

„Láska k horám? Jeden výlet do Tater a bylo rozhodnuto,“ říká Dina Štěrbová. Na snímku je ve výšce 7300 metrů, cestou na Čo Oju

Proč jste se rozhodli nemocnici vyvézt zrovna do vesnice Arandu?

Šílené poměry v Arandu jsem viděla už se svým manželem Otakarem, když jsme tam byli před lety na jedné z výprav. Je to hanba lidské civilizace. Jenže jak do výšky 3000 metrů chcete dostat nemocnici, když se k vesnici stoupá takřka neschůdným říčním kaňonem? Nakonec jsme ji vyvezli ve 24 džípech. Byla to nesmírně riskantní akce. Kdyby se byl rozbil třeba jediný panel, nemocnici bychom nikdy nesmontovali. Ale horolezci mají asi posunutý přístup k riziku. Není náhoda, že takové projekty v Himálaji jsou jejich dílem.

Pomohli vám vesničané se stavbou?

Vyčlenili pozemek, který nikomu nepatřil, prý to býval hřbitov. Dohodli jsme se, že prostor sami srovnají a vybetonují, cement jsme jim darovali. Několik jich pomáhalo i při montáži, ale oproti původnímu plánu jsme ještě museli udělat sedlovou střechu, protože spáry mezi panely při prvním dešti protekly a domeček byl plný vody. Pěkná podpásovka od výrobce! Ale i to jsme překonali a nemocnici vybavenou základními přístroji a zásobou léků, která měla stačit na půl roku, předali v roce 2007 místním. Tenkrát se v Arandu uměli podepsat asi tak tři lidé, ale člověk, kterého jsme

považovali za starostu, mezi ně nepatřil. Místo podpisu otiskl svůj palec, smlouvu jsme odvezli do Liberce a tím náš úkol končil.

Kdo dostal za úkol starat se o nemocnici?

Když jsme se vrátili se smlouvou do Liberce, zjistili jsme, že nadace provozovat nemocnici trvale nehodlá, naopak už sbírá peníze na další humanitární katastrofu, snad na Haiti. Přitom nám bylo jasné, že obyvatelé Arandu si sami neporadí, takže v nemocnici brzy ustájí ovce, kozy či krávy...

Nebyl by to první projekt v Karákóramu, který by takhle dopadl. A tak jsme si s Víťou řekli, že v tom Aranděny nenecháme a budeme Czech Hospital provozovat sami. Začal příběh, který pro mě setrvale představuje adrenalinovou činnost srovnatelnou s horolezectvím.

Až na to, že když jste vylezla na první osmitisícovku, bylo vám něco přes čtyřicet a s nemocnicí jste začínala po šedesátce.

Ano, byla jsem ve věku, kdy lidé obvykle končí s profesí, ubírají plyn. A představte si, že mně se najednou, když už jsem se s Himálajem měla vlastně loučit, otevírala nová cesta. O důvod víc to nevzdat.

Kde jste našli lékaře?

Od roku 2010 nemocnici vede Najaf Ali. Tehdy to byl mladý kluk, jeden z prvních v Arandu, který měl možnost chodit na střední školu a absolvovat ošetrovatelský kurz ve státní nemocnici. Najaf pak byl do své rodné vesnice odvelen pákistánskou zdravotní správou. V Karákóramu nikde v terénu nepůsobí lékaři, na to je Pákistán moc chudý stát, ale aby splňoval pravidla WHO, vysílá do horských oblastí zdravotní bratry. Najaf má výhodu, že má vybavenou nemocnici, zatímco ostatní dostanou od státu tak jednu krabici léků na rok.

Léky pro vaši nemocnici dodává také pákistánský stát?

Léky platíme my, ročně tak 200 000 korun. Bohužel než jsme Najafa angažovali, prošli jsme si leccím. Jeden zdravotník se třeba v zimě sbalil a ukradl všechny léky. Grázi! Museli jsme rychle sehnat náhradu, vždyť tam umíralo každou zimu na zápal plic deset až patnáct dětí. Až v roce 2007, kdy jsme přivezli antibiotika, poprvé žádné nezemřelo. Já nejsem praktikující věřící, ale když si uvědomíte, že jste jediní, kdo něco může udělat, tak to udělat musíte.

V těch dvou původních kontejnerech jste přivezli také přístroje?

Součástí základního vybavení bylo ambulantní EKG, centrifugy, autokláv pro sterilizace. Jenže ve vesnici nebyl proud. V Rožnově jsme tedy v roce 2010 koupili šest fotovoltaických panelů a Víťa, povoláním elektroinženýr, je namontoval na

střechu. Přístroje fungují, teď je tam i malá digitální biochemická laboratoř.

Najaf má k dispozici i ultrazvuk?

Ten je vedle antibiotik zásadní. Karákóramští horalé jsou muslimové, nedovolí třeba, aby zdravotník vyšetřoval ženu od pasu dolů. Považují to za kacířství. Proto tam každý rok jedna nebo dvě ženy umřely na poporodní komplikace. Napadlo nás, že by to mohl vyřešit právě ultrazvuk. V roce 2014 jsme do hor dopravili jeden repasovaný přístroj, který nám zajistil profesor Pavel Ševčík, primář z JIP v brněnské fakultní nemocnici. Najaf se ultrazvuk naučil obsluhovat a pak několik měsíců přesvědčoval mullahy, islámské duchovní vůdce, aby povolili tento způsob gynekologického vyšetření. Povedlo se, dnes Najaf už v počátcích těhotenství rozezná většinu komplikací a včas pošle ženu do státní nemocnice ve Skardu.

Nicméně ženy v Arandu stále rodí doma, zdravotník k nim nemá přístup.

Muži jsou někde v čertu, ženy rodí za pomoci matek a kamarádek. A ano, když nevyjde placenta, jde stále o život. Za půl hodiny rodička vykrvácí, za čtyři hodiny je pohřbená, nikde žádný zápis, pomník, nic. Kolik takových tam někde leží? Radši si to ani nepředstavuju. A jsme šťastní, že se už vesničanky naučily chodit k Najafovi na ultrazvuk.

V roce 2007 se Dina Štěrbová v Arandu radovala nad prvním vyléčeným dítětem.

Žádná Najafova pacientka od té doby zbytečně neumřela?

Pokud vím, tak ne. A byli jsme přítom, když jednu zachránil. Bylo to myslím v roce 2012. Rodička rychle ztrácela krev, takže přišel mullah, začal se nad ní modlit, ženské kvílely. Naštěstí někdo zavolal Najafa, ten všechny odehnal a nasadil kapačku s plazmou. Ženu přivedl k vědomí, naložil ji do džípu a sedm hodin ji vezl do nemocnice ve Skardu. Zachránili ji, dítě ale tu cestu nepřežilo.

Najaf má stále ten starý repasovaný ultrazvuk?

V roce 2018 jsme s mou sestrou Ružou koupily novější. A minulý rok se díky pomoci našeho velvyslance v Pákistánu podařilo domluvit, že Česká republika darovala do Arandu moderní přístroj s barevnou obrazovkou a třemi sondami. S ním může Najaf vyšetřovat i srdce. Je hrozně chytrý, vyškolil se v Islámábádu, když jsme mu zaplatili kurz sonografie.

Jak vás tak poslouchám, znamená to, že jste minulých dvacet let vždy několik měsíců žila a pracovala v Arandu.

Když chcete pomáhat, musíte tam být, znát lidi a postupovat systematicky. Na úvod je musíte naučit pít čistou vodu a mýt si ruce, mimochodem díky tomu spotřebujete pětkrát méně antibiotik. A pak opravíte školu, most, zakoupíte terénní auto jako ambulanci...

Kromě nemocnice jsme se soustředili každý rok ještě vždy na jednu věc. V roce 2011 jsme opravili posledních dvacet kilometrů cesty k vesnici, což znamenalo nakoupit dynamit a sehnat střelmistra. Pak jsme dovedli vodu do vesnice a koupili traktor. Venkované totiž mlátí zrna středověkým způsobem, ale když jim ukážete, že existuje mlátička poháněná traktorem, neleknu se. A dneska už jsou tam tři traktory.

Kolik vás na projektu dnes pracuje?

Víťa už do Pákistánu jezdit nemůže, takže poslední roky to byla trochu „one woman show“. Ale dnes máme ve spolku, na nějž se občanské sdružení transformovalo, tři nové kolegy, skvělé motivované lidi.

Kolik ročně potřebujete peněz?

Základ je těch 200 000 korun na léky. Anebo spíš už trochu víc. Do nemocnice poslední dobou přicházejí lidé z celé doliny, takže i s vesničany je to okolo sedmi tisíc pacientů. K lékům musíme připočítat další náklady, takže jde asi půl milionu korun ročně.

Byla jste v Arandu také loni na podzim?

Skončila jsem tehdy na urgentu se zády, takže jsem nemohla odletět. Hlásí se věk, který dříve nebo později dožene každého. Proto se snažím vše teď nastavit tak, aby nemocnice mohla existovat i beze mne, bez nás.

Česká nemocnice pomáhá dnes více než 7000 lidem z celého údolí.

Jak?

Ze zkušenosti vím, že u takových projektů platí tři základní pilíře. Nejdříve je třeba zachránit životy. Za druhé je nutné zajistit místním lidem přístup ke vzdělání. Ale úplně nejdůležitější je vytvořit podmínky, aby to, co vybudujete, bylo samoudržitelné. Prostě nerozdávat ryby, ale udice.

To asi není ve 3000 metrech nad mořem zrovna jednoduché.

Musíte místním lidem dát nástroj, aby si na nemocnici mohli sami vydělat. A jediným zdrojem peněz v Himálaji je dnes – navzdory mému přesvědčení a filozofickému založení – prodej dobrodružství. Proto jsme v posledních letech vybudovali v Arandu kemp a v něm malý hotýlek. Je to na pozemku, který vlastní Najafův otec, takže to nikdo nemůže zpochybnit. Najaf si musel vyřídit licenci. Turismus teď nese obrovské prachy, ale vesničané z toho nemají nic. Cestovky z údolí je maximálně najmou jako nosiče. Urvat si tuhle část práce bude nesmírně těžké, ale snažíme se pomoci.

Výnos z hotýlku by měl v budoucnu zcela financovat nemocnici?

Spolek Czech Hospital a Najaf podepsali smlouvu o tom, že bude-li hotýlek vydělávat, padesát procent zisku je určeno nemocnici. Mohlo by to fungovat. Samozřejmě si uvědomuji, kolik cizinců v Himálaji už s obdobnými projekty zkrachovalo. Většina z nich dělá chybu, že přivezou jen peníze a okamžitě se na ně vrhne hejno supů: „Dejte nám peníze a my to budeme implementovat, víme, kde a jak,“ říkají. Jenže peníze zmizí, ztratí se, a to i když je věnujete starostovi, komunitě. To je jako za komunismu. Když to někomu nepatří, rozkrade se to. Proto je dobře, že kemp a hotýlek patří Najafově rodině.

Ale i jemu běží čas. Má někoho, kdo jej v nemocnici může zastoupit, posléze nahradit?

Jeho syna Asífa Alího před několika dny přijali na medicínu v Láhauru. Pokud to dá, bude prvním lékařem z celého údolí. Je to výjimečně chytrý kluk, skromný a pracovitý. Pomáhali jsme mu už se středním vzděláním a teď jsme připraveni hradit školné na univerzitě. Dělá to devět a půl tisíce dolarů ročně a k tomu ještě něco na ubytování. Pevně doufám, že peníze seženeme. Já toho chlapce beru jako člena rodiny, jako syna, nebo vlastně vnuka. Ale také jako záruku kontinuity celého našeho dlouholetého projektu. Musím ty peníze dát dohromady.

Tu zimu 136 dětí dostalo meningitidu. 2. března mi Najaf volal, že je zachránil.

Takže věříte, že Czech Hospital má budoucnost?

Musíme spoléhat na novou generaci. Zpočátku to se vzděláváním nevypadalo valně, ale ejhle, je to dvacet let a na našem internátu ve Skardu dnes bydlí okolo dvaceti kluků. Chodí na střední školy a sami se o internát starají. Vaří si, uklízejí, tuhle postavili zborcenou zeď a někteří zcela vážně uvažují o plnohodnotném vysokoškolském vzdělání. Ti kluci byli úplně malí, když jsme do vesnice přišli, ale asi se semínko uchytilo.

Jaké máte po těch letech vztahy? Vzali vás mezi sebe?

Až se stydím to říct, často mi totiž říkají, že se v mešitě modlí, abych žila co nejdéle.

Jste s nimi teď, když jste v Česku, v kontaktu přes e-mailly?

V Arandu máme už dva roky wifi, takže přes WhatsApp skoro denně mluvím s Najafem. Dříve, když jsem mu potřebovala něco vzkázat, napsala jsem někomu, kdo měl e-mail ve Skardu. Ten člověk se tak do týdne vydal do Arandu, Najaf pak přišel za další týden k počítači nebo telefonu. Tolik se změnilo.

Až z toho trochu mrazí. Na jedné straně ještě středověk, na druhé mobily, wifi...

Ano, jsme svědky střetu civilizací, který se až exponenciálně urychluje. Ale také zůstává spousta věcí mezi nebem a zemí, jež neobsáhneme. A to ani s umělou inteligencí, myslím. Nikdy nezapomenu na začátek března 2017, kdy umíral v Olomouci můj manžel Otakar. V Arandu byly čtyři metry sněhu a 136 dětí ve věku od dvou do pěti let tam dostalo meningitidu. Bylo skoro jisté, že jsou odsouzeny ke smrti, ale díky tomu baráčku, do nějž každý rok navezeme antibiotika, všechny přežily. Najaf mi to volal 2. března. Otakar právě zemřel. A se mnou otřásla myšlenka, že se můj muž do těch dětí převtělil. Já vím, je to surreální. Ale kdo ví, jak to všechno je? Zvláště tam, v Himálaji.

Kdy tam zase vyrazíte?

Každý týden dostávám parte svých vrstevníků či blízkých, takže jsem realistka. Na druhou stranu věk je jen číslo. Kéž by to byla pravda!

Tak kdy tam jedete?

Dá-li Pánbůh a zdraví, v září. Inšalláh, jak říkají horalé v Karákóramu.

Najaf je zdravotní bratr. Jeho syn má už díky české pomoci šanci vystudovat medicínu.

Dina Štěrbová (85)

- Narodila se v Bratislavě. Rodiče jí dali jméno Margita, ale doma jí říkali Dina. Ta jí zůstala napořád.
- Její otec se jako právník odmítl podílet na politických procesech, a tak nemohla jít na medicínu. Na Přírodovědecké fakultě UP v Olomouci vystudovala odbornou matematiku a pak ji tam do roku 1992 vyučovala.
- Na Gerlachovský štít vylezla poprvé ve čtrnácti letech a v sandálech, v 80. letech dobyla osmitisícovky Čo Oju a Gašerbrum II.
- V letech 2006 a 2007 s Vítězslavem Dokoupilem vybuodovala nemocnici v himálajské vesnici Arandu. Více na czechhospital.cz.
- Se svým mužem, respektovaným zoologem a ekologem Otakarem Štěrbou, vychovala syna.

text Irena Jirků / foto Profimedia.cz a archiv Diny Štěrbové